



بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر کاهش فقر در دهات ولایت فراه

احمد ضیاء نوری^۱، محمدرسول هممتی^۲، پرویز بهزاد رحیمی^۳^{۱،۲} دبیرارتمت اقتصاد ملی، مؤسسه تحصیلات عالی فراه، فراه، افغانستان^۳ پوهنځی اقتصاد، پوهنتون یزد، ایرانایمیل: ahmadzia.noory@gmail.com

چکیده

کاهش فقر یکی از الزامات اساسی و شاخص‌های مهم دست‌یابی به انکشاف پایدار در مناطق روستایی محسوب می‌شود. با توجه به چالش‌هایی؛ مانند بیکاری، محدودیت منابع آبی، مهاجرت نیروی کار و کاهش قدرت خرید خانواده‌ها، حمایت از بخش تولیدات زراعتی اهمیتی بیش از پیش پیدا کرده است. تولیدات زراعتی گلخانه‌ای می‌تواند نقشی کلیدی در افزایش اشتغال، درآمد، و بهبود سید مصرفی خانواده‌ها ایفا کند. این تحقیق با هدف بررسی تأثیر بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر کاهش فقر در مناطق روستایی ولایت فراه انجام شده است. روش تحقیق به صورت میدانی و اسنادی بوده و ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسش‌نامه می‌باشد. جامعه آماری شامل تمامی گلخانه‌داران فعال منطقه بوده که تعداد آن‌ها ۱۵۰۰ نفر است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و سطح خطای ۵ درصد، ۳۰۶ گلخانه‌دار تعیین شده است. داده‌ها با نرم‌افزار SPSS و به کمک روش‌های آماری توصیفی و استنباطی، از جمله رگرسیون خطی ساده، تحلیل شده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بهبود تولیدات گلخانه‌ای تأثیر مثبتی بر کاهش فقر اقتصادی (شاخص‌هایی چون اشتغال، درآمد، و سید مصرفی خانواده‌ها) دارد و ضریب همبستگی ۰.۶۴، رابطه‌ی قوی و مثبت را نشان می‌دهد. همچنین، شاخص فرصت‌های شغلی با ضریب ۱.۳۳ و فرصت‌های سرمایه‌گذاری با ضریب ۰.۵۴، بیشترین تأثیر را در کاهش فقر روستایی داشته‌اند.

واژه‌های کلیدی: تولیدات گلخانه‌ای؛ اشتغال؛ درآمد؛ سرمایه‌گذاری؛ سید مصرفی خانواده‌ها

Improving Greenhouse Agricultural Production on Reducing Poverty in Rural Areas of Farah Province

Ahmad Zia Noori¹, Mohammad Rasool Hemmati², Parwiz Behzad Rahimi³^{1,2} National Economics Department, Economic Faculty, Farah Higher Education Institute, Farah, Afghanistan³ PhD Student, Faculty of Economics, Yazd University, IranEmail: ahmadzia.noory@gmail.com

Abstract

Poverty reduction is a necessary condition and one of the important and basic indicators of achieving sustainable rural development. Today, due to problems such as unemployment, limited water resources, labor migration, and the consumption basket of households, the role and importance of supporting the agricultural production sector is felt more than before. Greenhouse agricultural products can be important in increasing household employment, income, and consumption portfolios. This research was conducted to investigate the effect of improving greenhouse agricultural production on reducing poverty in the villages of Farah province. The research method is field and document type, and the data collection tool is the questionnaire method. The statistical population of the research is all greenhouse owners. The statistical population of the research included 1500 greenhouse owners, and the sample size was selected according to Cochran's formula with an error level of 5 percent, 306 greenhouse owners. Data has been analyzed using SPSS software and descriptive and inferential statistics methods in the form of simple linear regression. The research results show that the improvement of greenhouse crops has a positive and strong relationship with the economic indicators of poverty reduction (employment, income, and consumption basket of households) with a coefficient of 0.64, indicating that the improvement of greenhouse crops reduces poverty in rural areas. In this regard, the index of employment opportunities, with a coefficient of 1.33, and investment opportunities, with a coefficient of 0.54, has affected reducing poverty in rural areas.

Keywords: Greenhouse productions, Employment, Income, Investment, Consumption portfolio of households

نوری، ا. ض. هممتی، م. ر. بهزاد رحیمی، پ. (۱۴۰۳). بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر کاهش فقر در دهات ولایت فراه. *مجله علمی- تحقیقی علوم طبیعی پوهنتون کابل*. شماره فوق‌العاده کنفرانس انقلاب سبز برای خودکفایی افغانستان.

مقدمه

فقر از دیر زمانی یکی از مسائل و مشکلات مهم برای دولت‌ها به ویژه برنامه‌ریزان بوده است که در این میان فقر در جوامع دهاتی یکی از چالش‌های مهم به‌شمار می‌رود. در سطح ملی، کلیه گروه‌ها و اقشاری را که نزدیک به خط فقر قرار دارند، فقیر قلمداد می‌کنند (شاه‌آبادی، ۱۳۹۶). فقر شرایطی است که در آن افراد از رفاه معیشتی که طبق معیارهای آن جامعه، حد اقل معقول تلقی می‌شود، برخوردار نباشد (خالدی و همکاران، ۱۳۸۷). نگاهی به آمارهای فقر در کشورهای در حال توسعه نشان می‌دهد، هر چند فقر در هر دو جامعه شهری و دهاتی به چشم می‌خورد، لیکن اغلب افراد فقیر در دهات زندگی می‌کنند و شدت فقر در مناطق دهاتی غالباً بیشتر از مناطق شهری است (شاه‌آبادی، ۱۳۹۶). با توجه به سطح درآمد ساکنان دهات و آسیب‌پذیری آنان در مقابل نوسانات درآمدی و قیمتی، سیاست‌های اصلی کاهش فقر باید مبتنی بر توان‌مند کردن فقیران دهاتی برای درآمدهای بالاتر باشد (رستگاری پور، ۱۴۰۰).

فقر پدیده چند بعدی و گسترده‌ای است که همواره دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی جهت کاهش آن تلاش می‌کنند و از مهم‌ترین و اساسی‌ترین موضوعات در حیطه‌ی انکشاف دهات محسوب می‌شود (خراسانی و همکاران، ۱۳۹۹).

با توجه به این که جمعیت عمده فقیر جهان در کشورهای در حال توسعه در دهات زندگی می‌کنند. امروزه، این مسئله آشکار شده که لازمی رسیدن به توسعه، توجه به انکشاف دهات به‌عنوان بخش اساسی است (بازگیر و همکاران، ۱۴۰۱). همچنان رشد اقتصادی، ضرورت اساسی کاهش فقر محسوب می‌شود که از طریق سرمایه‌گذاری به‌خصوص سرمایه‌گذاری در بخش زراعت حاصل خواهد شد (بسحاق و همکاران، ۱۳۹۴). به باور بسیاری از اقتصاددانان موجودیت یک بخش زراعتی قوی و نیرومند از ضروریات توسعه اقتصادی است. در هر شرایطی توسعه بخش زراعتی شرط اساسی توسعه اقتصادی کشور می‌باشد و تا زمانی که موانع توسعه این بخش برطرف نشود سایر بخش‌ها نیز به شکوفایی، رشد و توسعه دست نخواهند یافت (رستگاری پور، ۱۴۰۰).

با توجه به آن که اکثر دهات‌نشینان به فعالیت‌های زراعتی و یا مشاغل وابسته به آن اشتغال دارند، می‌توان تصور کرد که کوشش‌های سنجیده برای توسعه زراعت به‌منظور افزایش تولیدات زراعتی، درآمد دهاقین، بهبود توزیع درآمد آنان و فراهم نمودن اسباب لازم برای بهبود نسبی وضع زندگی دهات‌نشینان، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از سوی دیگر محو فقر و توسعه بخش زراعت مستلزم ایجاد زیربنای لازم و نیز ایجاد تأسیسات رفاهی و اجتماعی مورد نیاز در دهات است. با بهبود

بهره‌وری و تولید در بخش زراعت علاوه بر اینکه زمین‌داران، کارگران بیشتری استخدام می‌کنند، با افزایش محصول زمین‌های زراعتی عرضه آنها بیشتر شده و قیمت محصول در بازار نسبتاً کاهش یافته و به این صورت امنیت نسبی غذایی برای همه مردم تأمین می‌گردد.

در اقتصاد افغانستان بخش زراعت سهم مطلوبی در ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری، اشتغال‌زایی، درآمد، تأمین نیازهای مصرفی جمعیت و تأمین ارز دارا است. در سال ۱۳۹۶ بخش زراعت حدود ۲۳ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل داده است. بیش از ۶۷ درصد افراد فقیر کشور در مناطق دهاتی زندگی می‌کنند و زراعت نقش مهمی در معیشت این افراد دارد. به‌عنوان مثال در سال ۱۳۹۶ بخش زراعت برای ۴۹ فیصد خانواده‌های افغان ایجاد درآمد کرده که از این میان ۳۰ فیصد از افراد، تنها منبع درآمدشان از فعالیت‌های زراعتی می‌باشد (شعبان شکرالله و همکاران، ۱۳۹۹). همچنان در سال ۱۳۹۹ بخش زراعت حدوداً ۲۷،۰۷ فیصد تولید ناخالص داخلی کشور را تشکیل داده است (سال‌نامه احصائیوی، ۱۳۹۹).

تولید محصولات زراعتی گلخانه‌ای امروزه به یکی از سودآورترین بخش‌های زراعت و همچنین یک استراتژی تولید محور برای بسیاری از کشورها تبدیل شده است؛ زیرا علاوه بر افزایش تولید با کیفیت در جهت تأمین امنیت غذایی، راهکاری مناسب برای مقابله با خشک‌سالی و استفاده بهینه از منابع آب و خاک نیز به شمار می‌رود. توسعه‌ی گلخانه‌ها نه تنها یکی از عوامل بهبود در تولید است، بلکه یکی از گزینه‌های مناسب برای رقابتی کردن بخش زراعت و نقش آفرینی در بازارهای جهانی نیز می‌باشد (عامران، ۱۴۰۲). بهبود محصولات گلخانه‌ای در جهت ارتقاء و امنیت غذایی، استراتژی مناسبی جهت افزایش سطح اشتغال، درآمد، بزرگ شدن سبد مصرفی خانواده‌ها و کاهش فقر در دهات می‌باشد. مزایای کشت گلخانه‌ای را می‌توان به شرح زیر بیان کرد (عامران، ۱۴۰۲):

- افزایش تولید بر واحد سطح
- تولید محصول بیش از یک بار در سال
- افزایش کیفیت محصول تولیدی
- صرفه‌جویی در مصرف آب
- استفاده از اراضی غیر قابل کشت
- ایجاد فرصت‌های کاری مناسب.

خوشبختانه در سال‌های اخیر در افغانستان تعدادی از دهاقین به تولید محصولات گلخانه‌ای روی آورده است که عده‌ای روی زمین‌های خود کار می‌کنند و با فروش محصولات زراعتی شان کسب درآمد می‌کنند و عده‌ای نیز روی زمین‌های زراعتی دیگران در ازای دستمزد مشخص کار می‌کنند.

ولایت فراه یکی از مناطق مهم تولید محصولات زراعتی است که در غرب کشور موقعیت داشته و دارای ده ولسوالی می‌باشد. بیش از ۶۴٫۵ فیصد نفوس این ولایت در بخش زراعت اشتغال داشته و شغل اصلی مردم این ولایت را تشکیل می‌دهد (ریاست اقتصاد ولایت فراه، ۱۳۹۸). ولایت فراه به دلیل داشتن اقلیم مناسب برای تولید انواع محصولات گلخانه‌ای بیشترین سرمایه‌گذاری را نسبت به دیگر ولایات در این بخش جذب نموده است. تولید محصولات گلخانه‌ای در این ولایت یک فعالیت نوپا است که بیشتر افرادی که به صورت مسلکی در این بخش فعالیت دارد، مهاجران است که از کشور ایران بازگشته است و مهارت‌های لازم را در دوران مهاجرت فرا گرفته است. به اساس اطلاعات ریاست زراعت ولایت فراه حدوداً ۱۵۰۰ گلخانه‌دار ثبت گردیده است. بادرنگ، بادنجان رومی، مرچ و انواع سبزیجات از جمله محصولات گلخانه‌ای این ولایت می‌باشد که مقدار زیاد آن به ولایات دیگر و یا خارج از کشور صادر می‌گردد.

یکی از ویژگی‌های مهم اقلیمی این ولایت این است که دارای آب و هوایی گرم بوده و محصولات آن زودتر از سایر ولایات بدسترس مشتریان قرار می‌گیرد و نقش بارزی را در درآمدزایی دهاقین این ولایت بازی می‌کند. محصولات گلخانه‌ای در ولایت فراه در دو فصل (بهاری و خزانی) کشت می‌گردد. مدت زمان فصل بهاری شش ماه و فصل خزانی در حدود چهار ماه طول می‌کشد که از لحاظ درآمدزایی فصل بهاری بسیار زیاد قابل صرفه می‌باشد. لذا در راستای ضرورت و اهمیت بخش زراعت در کشور، بهبود محصولات گلخانه‌ای می‌تواند نقش مهمی در افزایش محصولات زراعتی، ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، بزرگ ساختن سبد مصرفی خانواده‌ها و کاهش فقر در دهات بازی نمایند. با توجه به حجم بزرگ سرمایه‌گذاری در بخش تولیدات زراعتی گلخانه‌ای و افزایش روزافزون سرمایه‌گذاری‌های مستقیم و غیر مستقیم در این بخش؛ مسئله اساسی و مهم در این تحقیق این است که تا چه اندازه بهبود تولیدات گلخانه‌ای از کانال‌های ایجاد فرصت‌های اشتغال‌زایی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری بر کاهش سطح فقر از طریق شاخص‌های اقتصادی اشتغال، درآمد و سبد مصرفی خانوارها در دهات ولایت فراه می‌باشد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی تحقیق: بررسی تأثیر بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر کاهش سطح فقر خانواده‌ها در دهات ولایت فراه.

اهداف فرعی تحقیق

۱- بررسی تأثیر بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر سطح اشتغال نیروی کار خانواده‌ها در دهات ولایت فراه.

۲- بررسی تأثیر بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر سطح درآمد خانواده‌ها در دهات ولایت فراه.

۳- بررسی تأثیر بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر سبد مصرفی خانواده‌ها در دهات ولایت فراه.

پیشینه تحقیق

در حوزه مطالعاتی محقق در رابطه به نقش بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای بر کاهش فقر در داخل کشور مطالعه‌ی صورت نگرفته است؛ اما در زمینه نقش و اهمیت محصولات زراعتی گلخانه‌ای در تولید و فرصت‌های شغلی، مطالعات متعددی در خارج از کشور صورت گرفته است که در این تحقیق به تعدادی از مطالعات خارجی اشاره می‌شود.

رابط در سال ۱۳۹۸ در تحقیقی تحت نام بررسی نقش توسعه گلخانه‌ای بر تولید و کارآفرینی در ولایت زنجان کشور ایران پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد؛ وجود مشوق‌ها دولت و عدم نیاز به تخصص و مدرک خاص به‌عنوان مهم‌ترین عوامل روی آوردن کارآفرینان به انجام سرمایه‌گذاری در بخش گلخانه‌داری در ولایت زنجان است. همچنین تحلیل عاملی، عوامل مؤثر بر فرصت‌های کارآفرینی و تولید در گلخانه‌ها منجر به استخراج پنج عامل به نام‌های اقتصادی، تکنولوژی، پشتیبانی، مدیریتی، اجتماعی و زیرساختی شد که ۸۲ درصد واریانس را توجیه می‌کند.

Yilmaz et all در سال ۲۰۰۵ در تحقیقی تحت نام صنعت گلخانه‌داری ترکیه در گذشته، حال و آینده پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که کاهش قیمت محصولات، نوسانات قیمتی، ضعف بازار، عدم اطمینان از بازار فروش و نبود کوپراتیف‌ها از جمله عمده‌ترین مشکلات گلخانه‌داران در ترکیه می‌باشد.

Barret & Dorosh در سال ۱۹۹۶ در تحقیقی تحت نام رفاه زارعین و تغییر قیمت مواد غذایی در ماداگاسکار پرداخته است. نتایج تحقیق بیانگر آنست که بسیاری از فقرا در دهات فقط به دنبال داشتن زمینی برای تأمین امرار زندگی خود هستند، در حالی که ثروتمندان خواهان داشتن زمین‌های بیشتر برای کشت انواع محصولات زراعتی هستند که بازار خوبی داشته باشند. صالح و مختاری در سال ۱۳۸۶ در

مطالعه‌ای به بررسی آثار اقتصادی و اجتماعی خشکسالی بر وضعیت اشتغال، درآمد و سرمایه‌گذاری در بخش زراعت و نیز مهاجرت و امنیت غذایی خانواده‌های دهاتی منطقه سیستان پرداخته است. نتایج مطالعه مذکور نشان می‌دهد که تأثیر خشکسالی بر خروج دائمی نیروی کار از بخش زراعت بسیار اندک بوده است. از سوی دیگر، درآمد اغلب خانواده‌ها از بخش زراعت بسیار کاهش یافته و میزان سرمایه‌گذاری در این بخش تنزل یافته است. در مورد نیازهای غذایی، ۹۵٫۵ فیصد خانواده‌های مورد مطالعه در جریان سال‌های خشکسالی صرفاً حداقل مواد غذایی را در اختیار داشته‌اند و الگوی مصرف غذایی آنها تابع معیار کیفی نبوده است.

عبدلی و ورهرامی در سال ۱۳۸۹ به مطالعه تأثیر بهبود تولیدات زراعتی بر فقر در بخش دهات پرداخته است، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بهبود تولیدات در بخش زراعت می‌تواند یکی از راه‌های مقابله با فقر در دهات و تأمین معیشت دهاتی‌ها باشد. بنی اسدی و محسنی در سال ۱۳۹۳ به مطالعه بررسی اثر سرمایه‌گذاری بخش زراعت بر فقر، توزیع درآمد و مهاجرت از دهات پرداخته است، نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در بخش زراعت منجر به کاهش فقر، ضریب جینی و مهاجرت از دهات می‌شود.

Saleh *et al* در سال ۲۰۰۷ در مطالعه‌ای به بررسی وضعیت فقر و توزیع درآمد در مناطق دهاتی ایران با تأکید بر تأثیر سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت دولت در بخش‌های دهات و زراعت ایران پرداختند. برای این منظور آنها از روش سیستم معادلات همزمان استفاده نمودند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های زراعت و دهات منجر به کاهش فقر و بهبود درآمد خواهد شد.

سوالات تحقیق

سوال اصلی تحقیق: آیا بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای تأثیر مثبت و قابل ملاحظه بر کاهش سطح فقر در دهات ولایت فراه دارد؟

سوالات فرعی تحقیق:

- ۱- آیا بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر افزایش سطح اشتغال نیروی کار در دهات ولایت فراه دارد؟
- ۲- آیا بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر افزایش درآمد خانواده‌ها در دهات ولایت فراه دارد؟
- ۳- آیا بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر بزرگ شدن سبد مصرفی خانواده‌ها در دهات ولایت فراه دارد؟

فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اصلی تحقیق: بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر کاهش سطح فقر در دهات ولایت فراه دارد.

فرضیه‌های فرعی تحقیق:

- ۱- بهبود محصولات زراعتی گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر افزایش سطح اشتغال نیروی کار در دهات ولایت فراه دارد.
- ۲- بهبود محصولات گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر افزایش درآمد خانواده‌ها در دهات ولایت فراه داشته است.
- ۳- بهبود محصولات گلخانه‌ای اثر مثبت و قابل ملاحظه بر بزرگ شدن سبد مصرفی خانواده‌ها در دهات ولایت فراه دارد.

روش تحقیق

تحقیق حاضر از نوع کاربردی است، روش انجام تحقیق به صورت میدانی و اسنادی و ابزار جمع آوری معلومات در این تحقیق به روش پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق گلخانه‌داران فعال تولید کننده بادرنگ، بادنجان رومی، مرچ و انواع سبزیجات دیگر می‌باشد. لذا با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده اکتفا شده و با توجه به فرمول کوکران از ۱۵۰۰ گلخانه‌دار ولایت فراه در سطح خطای ۵ فیصد ۳۰۶ گلخانه‌دار انتخاب شده است؛ از لحاظ زمانی این تحقیق در سال ۱۴۰۲ انجام پذیرفته است. پرسش‌نامه‌ها به صورت تصادفی در جامعه مورد مطالعه توزیع گردیده و اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS و استفاده از روش‌های آماری توصیفی (جداول توزیع فراوانی) و آمار استنباطی همچون آزمون تی، اسپیرمن، رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. متغیرهای مورد بررسی در این تحقیق بهبود تولیدات گلخانه‌ای به عنوان متغیر مستقل و اثرات آن بر کاهش فقر در دهات به عنوان متغیر وابسته می‌باشند. شاخص‌های مورد مطالعه متغیرها با استفاده از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم مورد بررسی قرار گرفته است.

میزان قابلیت اطمینان^۱ پرسش‌نامه در جدول شماره ۱ با فارمول آلفای کرونباخ محاسبه شده و مقدار آن ۰,۸۴ برآورد گردیده و بیشتر از ۰,۷ می‌باشد؛ یعنی سوالات طرح شده برای سنجش متغیرها با یکدیگر همبستگی داخلی دارند و مورد تأیید می‌باشد.

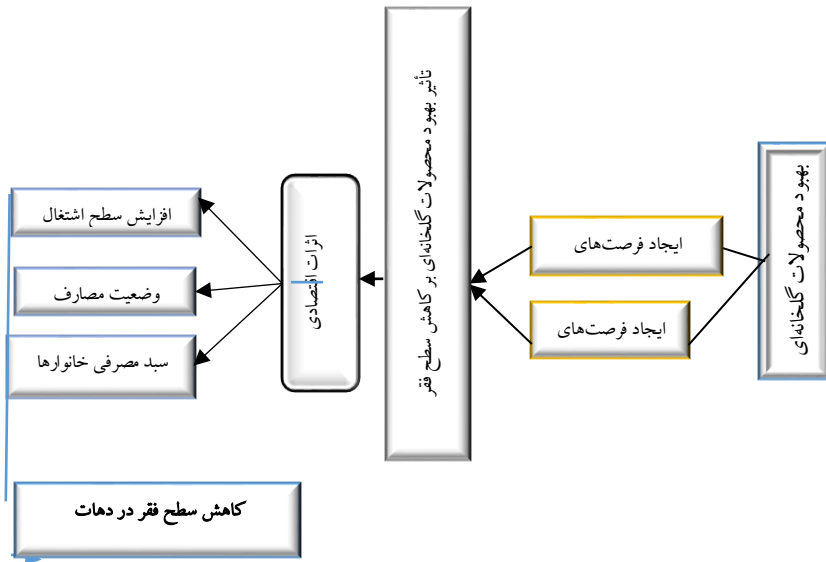
¹ Reliability

جدول ۱: آلفای کرونباخ متغیرها و مؤلفه های تحقیق

متغیرها	ابعاد	مؤلفه ها	تعداد سوالات	پایایی (آلفای کرونباخ)	میانگین کل
مستقل	تولیدات	فرصت های شغلی	۲	۰.۸۳	۰.۸۴
	گلخانه های	فرصت های سرمایه گذاری	۲	۰.۸۵	
مجموع	فقر	اشتغال	۲	۰.۸۴	۰.۸۴
		درآمد	۵	۰.۸۳	
		خود کفایی اقتصادی	۲	۰.۸۴	
	مجموع	۵	۱۳	۰.۸۴	۰.۸۴

منبع: یافته های تحقیق

جهت سنجش اعتبار^۲ پرسش نامه از آزمون بارتلت^۳ و KMO^۴ استفاده گردیده که ضریب برآورد شده برابر با ۰.۸۷ می باشد که از مقدار ۰.۷ بلندتر بوده و کاملاً قابل قبول می باشد. مدل مفهومی تحقیق بر اساس متغیرهای مستقل و وابسته که فوقاً معرفی گردید به شکل ذیل ارایه می گردد:



شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق بر اساس متغیرهای مستقل و وابسته

² Validity

³ Bartlett's Test

⁴ Kaiser- Mayer- Olkin Measure

یافته‌های تحقیق

بر اساس یافته‌های بدست آمده از تجزیه و تحلیل اطلاعات، از مجموع ۳۰۶ تن پاسخ‌دهنده، همه‌شان مرد بوده که از این تعداد بیشترین آنها بین ۲۶ تا ۳۰ سال سن دارد و اکثر آنان متأهل می‌باشند. بیشترین تعداد حجم نمونه با سواد و فارغ صنف دوازهم می‌باشد. از جانب دیگر بیشتر پاسخ‌دهنده‌گان مالکان گلخانه‌ها می‌باشند، به دلایل نوپا بودن صنعت گلخانه‌داری در ولایت فراه، بیشتر آنان دارای تجربه کاری کمتر از ۵ سال را داشته و دارای ۱۰۰۰ الی ۴۰۰۰ متر مربع زمین تحت کشت محصولات گلخانه‌ای دارد.

جدول ۲: مشخصات فردی پاسخ‌دهندگان

متغیرها	کنگوری	تعداد پاسخ‌دهندگان	فیصدی
سن	۲۰-۱۸	۵۵	۱۸%
	۲۵-۲۱	۸۴	۲۸%
	۳۰-۲۶	۱۰۹	۳۶%
وضعیت تأهل	بالاتر از ۳۰ سال	۵۸	۱۹%
	مجرد	۹۵	۳۱%
	متأهل	۲۱۱	۶۹%
سطح تحصیلات	بیسواد	۹۵	۳۱%
	فارغ صنف ۱۲	۱۵۵	۵۱%
	لیسانس ماستر	۵۳	۱۷%
شغلی فعلی در گلخانه	کارگر ساده	۹۱	۳۰%
	محصول فروشات متخصص زراعت	۴۹	۱۶%
	مالک گلخانه	۲۳	۸%
داشتن تجربه کاری در بخش گلخانه‌داری	کمتر از ۵ سال	۱۴۸	۴۸%
	۵-۱۰ سال	۱۲۷	۴۲%
	بیشتر از ۱۰ سال	۳۱	۱۰%
ساحه تحت کشت محصولات گلخانه‌ای	کمتر از ۱۰۰۰ متر مربع	۷۳	۲۴%
	بین ۱۰۰۰ الی ۴۰۰۰ متر مربع	۱۶۶	۵۴%
	بیشتر از ۴۰۰۰ متر مربع	۶۷	۲۲%

منبع: یافته‌های تحقیق

عوامل مؤثر بر بهبود محصولات گلخانه‌ای

در سال‌های اخیر نیاز بشر- به تولید محصولات زراعتی منجر به گسترش کشت گلخانه‌ای خارج از فصل گردیده است. افزایش تولیدات گلخانه‌ای در ولایت فراه به سبب ویژه‌گی‌های اقلیمی و محیطی در افغانستان شهرت یافته است. از جانب دیگر مهاجران بازگشته در طول سال‌های اخیر که مهارت‌های گلخانه‌داری را در خارج از کشور فرا گرفته است و در بهبود محصولات گلخانه‌ای مؤثر بوده است. تجزیه و تحلیل اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه‌های به نتایج ذیل منتهی شده است:

جدول ۳: عوامل مؤثر بر بهبود محصولات گلخانه‌ای

۹۵ فیصد فاصله اطمینان		تفاوت از معیار	سطح معناداری	درجه آزادی	ضریب آزمون t	پ.ت.ب.ن	شاخص‌ها	مؤثره‌ها
پایین تر	بلند تر							
۱.۷۵	۱.۶۲	۱.۶	۰.۰	۳۰	۵۲.	۴.	شرایط اقلیمی و محیطی	عوامل مؤثر بر بهبود محصولات گلخانه‌ای
۱.۴۲	۱.۲۴	۱.۳	۰.۰	۳۰	۲۹.	۴.	آموزش و مهارت‌های گلخانه‌داران	
۰.۵۱	۰.۸۴	۰.۶	۰.۰	۳۰	۷.۹	۲.	سیاست‌های حمایتی دولت از گلخانه‌داران	
-	-	-۸	۰.۰	۵	-۸	۳۲		

منبع: یافته‌های تحقیق

نتایج بدست آمده در جدول شماره ۳ از دیدگاه گلخانه‌داران بیانگر آنست که شرایط اقلیمی و آموزش و مهارت‌های گلخانه‌داران بیشترین مؤثریت را بر بهبود تولیدات گلخانه‌ای در ولایت فراه داشته است. سهم سیاست‌های حمایتی دولت از گلخانه‌داران از دیدگاه پاسخ دهنده‌گان به دلایل همچون نبود ثبات قیمت در بازار فروش، نبود سردخانه‌ها به منظور نگهداری مازاد عرضه محصولات گلخانه‌ای، نبود بازارهای فروش در خارج از کشور کم‌رنگ بوده است.

بادرننگ، بادنجان رومی، مرچ و سایر سبزیجات، از جمله محصولات عمده‌ی گلخانه‌ای است که در سال‌های اخیر در ولایت فراه کشت می‌شود؛ اینکه کدام محصولات گلخانه‌ای از بازار خوب فروش و درآمدزایی بالایی را دارا می‌باشد و چه رابطه‌ی بین بازار فروش محصولات گلخانه‌ای و درآمدزایی برای گلخانه‌داران وجود دارد، از جداول توافقی و آزمون همبستگی استفاده نموده ایم.

جدول ۴: جدول توافقی بازار فروش تولیدات گلخانه‌ای و درآمدزایی آن برای گلخانه‌داران

تولیدات گلخانه‌ای با درآمدزایی بالا برای گلخانه‌داران در ولایت فراه					
مجموع	سایر سزیجات	مرچ	بادنجان رومی	بادرننگ	
۱۷۸	۰	۱	۴۲	۱۳۵	بادرننگ
۱۱۸	۰	۴	۸۵	۲۹	بادنجان رومی
۷	۰	۶	۱	۰	مرچ
۳	۱	۰	۱	۱	سایر سزیجات
۳۰۶	۱	۱۱	۱۲۹	۱۶۵	مجموع

منبع: یافته‌های تحقیق

همانطوری که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، از دیدگاه پاسخ دهنده‌گان بهترین محصول گلخانه‌ای از لحاظ داشتن بازار فروش خوب و درآمدزایی برای گلخانه‌داران در ولایت فراه به ترتیب بادرنگ و بادنجان رومی می‌باشند.

جدول ۵: نتیجه آزمون همبستگی

احتمال	درجه آزادی	آماره پیرسون-کای اسکویر
۰,۰۰۰	۹	۳۱۶,۵۸

منبع: یافته‌های تحقیق

همان‌طور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود، با استفاده از آزمون کای-دو (χ^2) و از آنجا که $p_value = .000 < \alpha = .05$ در سطح خطای ۵٪ بین دو متغیر محصولات گلخانه‌ای با بازار فروش خوب و درآمدزا بودن آن برای گلخانه‌داران رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

کانال‌های اثرگذاری بهبود محصولات گلخانه‌ای بر اقتصاد دهاتیان

برای سنجش اثرگذاری بهبود محصولات گلخانه‌ای بر اقتصاد خانواده‌های دهاتی از مؤلفه‌های چون ایجاد فرصت‌های شغلی و سرمایه‌گذاری استفاده شده است که از طریق آزمون T و با استفاده از شاخص‌های جدول شماره ۶ مورد سنجش قرار گرفته است. نتایج نشان می‌دهد که بهبود محصولات گلخانه‌ای بیشترین اثرگذاری را بر اقتصاد دهاتیان و گلخانه‌داران به ترتیب از طریق شاخص‌های چون؛ افزایش سرمایه‌گذاری‌های وابسته به گلخانه‌داری (همچون تخم‌های اصلاح شده، کود کیموای، پلاستیک، انواع ادویه ضد آفات ...)، میل گلخانه‌داران به سرمایه‌گذاری مجدد در قسمت احداث

گلخانه‌ها، مهیا ساختن شرایط جذب نیروی کار از سایر بخش‌ها و ایجاد فرصت‌های کاری و شغلی در بخش‌های وابسته به ترتیب ۴،۲۱؛ ۴،۱۲؛ ۴،۰۷ و ۳،۹۷ بیشترین میانگین را داشته است.

جدول ۶: معناداری تفاوت از مقدار معیار (۳) شاخص‌های اثرگذار بر بهبود محصولات گلخانه‌ای

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	دوره آزادی	سطح معناداری	تفاوت از مقدار معیار	۹۵ فیصد فاصله اطمینان	پایین تر بلندتر
فرصت‌های شغلی	ایجاد فرصت‌های کاری وابسته به گلخانه‌داری	۳،۹۷	۱۸،۵	۳۰۵	۰،۰۰۰	۰،۹۷	۰،۸۶ ۱،۰۷
	جذب نیروی کار از سایر بخش‌ها	۴،۰۷	۲۴،۵	۳۰۵	۰،۰۰۰	۱،۰۷	۰،۹۸ ۱،۱۵
فرصت سرمایه‌گذاری	سرمایه‌گذاری مجدد در بخش گلخانه‌داری	۴،۱۲	۲۲،۲	۳۰۵	۰،۰۰۰	۱،۱۲	۱،۰۲ ۱،۲۲
	سرمایه‌گذاری در بخش‌های وابسته به گلخانه‌داری	۴،۲۱	۲۴،۵	۳۰۵	۰،۰۰۰	۱،۲۱	۱،۱۱ ۱،۳

منبع: یافته‌های تحقیق

اثرپذیری شاخص‌های کاهش فقر از ناحیه بهبود تولیدات گلخانه‌ای

یکی از ابعاد کلی مطرح شده در زمینه بهبود محصولات گلخانه‌ای در زمینه اثرگذاری بر روند بهبود شاخص‌های اقتصادی منطقه که باعث کاهش فقر می‌شود؛ مورد مطالعه می‌باشد. در این تحقیق به منظور بررسی اثرات اقتصادی بهبود محصولات گلخانه‌ای بر اقتصاد خانواده‌ها از سه شاخص اقتصادی (اشتغال، درآمد، سبد مصرفی خانوارها) مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های تحقیق ناشی از آزمون T نشان می‌دهد که میانگین‌ها در اغلب موارد بالاتر از حد متوسط می‌باشد که این امر نشان دهنده شکل‌گیری تغییرات ناشی از اثرگذاری بهبود محصولات گلخانه‌ای بر شاخص‌های اقتصادی مورد مطالعه در دهات می‌باشد.

جدول ۷: معناداری تفاوت از مقدار معیار (۳) شاخص‌های اقتصادی کاهش فقر

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها	میانگین	تخریب آزمون t	درجه آزادی	سطح معناداری	تفاوت از معیار	فاصله اطمینان ۹۵ فیصد	پایین تر	بلند تر
وضعیت اشتغال	افزایش سطح اشتغال	۴،۰	۲۱	۳۰۵	۰،۰	۱،۰	۰،۹۹	۰،۹۹	۱،۱۹
		۹	۸	۰۰	۹	۰،۹۹	۰،۹۹	۰،۹۹	۱،۱۹
وضعیت اشتغال	کاهش مهاجرت نیروی کار از منطقه	۳،۹	۱۷	۳۰۵	۰،۰	۰،۹	۰،۸۵	۰،۸۵	۱،۰۷
		۶	۴	۰۰	۶	۰،۸۵	۰،۸۵	۰،۸۵	۱،۰۷
وضعیت درآمد	افزایش درآمد گلخانه داران	۴،۱	۲۳	۳۰۵	۰،۰	۱،۱	۱،۰۴	۱،۰۴	۱،۲۳
		۴	۶	۰۰	۴	۱،۰۴	۱،۰۴	۱،۰۴	۱،۲۳
وضعیت درآمد	افزایش قدرت خرید گلخانه داران	۴،۱	۲۴	۳۰۵	۰،۰	۱،۱	۱،۱۰	۱،۱۰	۱،۲۹
		۹	۵	۰۰	۹	۱،۱۰	۱،۱۰	۱،۱۰	۱،۲۹
وضعیت درآمد	افزایش سطح دستمزدهای نیروی کار	۴،۰	۲۱	۳۰۵	۰،۰	۱،۰	۰،۹۷	۰،۹۷	۱،۱۶
		۶	۸	۰۰	۶	۰،۹۷	۰،۹۷	۰،۹۷	۱،۱۶
وضعیت درآمد	افزایش سطح درآمد نیروی کار	۴،۰	۱۹	۳۰۵	۰،۰	۱	۰،۸۹	۰،۸۹	۱،۱۰
		۰	۲	۰۰	۱	۰،۸۹	۰،۸۹	۰،۸۹	۱،۱۰
وضعیت درآمد	افزایش قدرت خرید ساکنان منطقه	۳،۸	۱۳	۳۰۵	۰،۰	۰،۸	۰،۷۳	۰،۷۳	۰،۹۷
		۵	۹	۰۰	۵	۰،۷۳	۰،۷۳	۰،۷۳	۰،۹۷
سطح مصرف	افزایش دسترسی به کالاها	۳،۹	۱۶	۳۰۵	۰،۰	۰،۹	۰،۸۴	۰،۸۴	۱،۰۷
		۵	۷	۰۰	۵	۰،۸۴	۰،۸۴	۰،۸۴	۱،۰۷
سطح مصرف	افزایش دسترسی به خدمات	۴،۱	۲۲	۳۰۵	۰،۰	۱،۱	۱،۰۱	۱،۰۱	۱،۲۱
		۱	۱	۰۰	۱	۱،۰۱	۱،۰۱	۱،۰۱	۱،۲۱

منبع: یافته‌های تحقیق

در جدول شماره ۷ نشان داده می‌شود، در بین شاخص‌های مورد بررسی، شاخص‌های افزایش قدرت خرید گلخانه‌داران، افزایش درآمد گلخانه‌داران، افزایش دسترسی به کالاها و افزایش سطح دستمزدهای نیروی کار به ترتیب با میانگین‌های ۴،۱۹ - ۴،۱۴ - ۴،۱۱ و ۴،۰۶ بیش‌ترین میزان اثرپذیری از بهبود محصولات گلخانه‌ای را داشته است. اما در مجموع اکثریت شاخص‌ها با میانگین بالاتر از ۳ و سطح آلفای ۰،۰۵ فیصد معنادار است، به عبارتی میانگین‌ها در تمام شاخص‌ها بالاتر از حد متوسط می‌باشند که این امر نشان دهنده اثرگذاری مثبت بهبود محصولات گلخانه‌ای بر کاهش سطح فقر در دهات می‌باشد.

در نهایت جهت بررسی رابطه همبستگی بین شاخص های سه گانه متغیر وابسته (کاهش سطح فقر) با متغیر مستقل (بهبود محصولات گلخانه ای) نیز در سطح خطای ۹۵ فیصد محاسبه گردیده است که در همه موارد این رابطه از نوع مثبت و متوسط می باشد. جدول شماره ۸ به این معنا است که بهبود تولیدات گلخانه ای به عنوان یکی از فاکتورهای مهم و تأثیرگذار بر ارتقای شاخص های اقتصادی مورد مطالعه در این تحقیق می باشد. لذا سیاست های حمایتی وزارت محترم زراعت، آبیاری و مالدار می باید تمرکز بیشتری را بر بهبود هرچه بیشتر تولیدات گلخانه ای در ولایت فراه نمایند که این مورد می تواند در زمینه فعالیت های اقتصادی، تولیدی، افزایش نرخ اشتغال، کاهش فقر، کاهش مهاجرت نیروی کار اثر گذاشته و سبب رشد و توسعه اقتصادی منطقه و کشور شوند.

جدول ۸: سنجش همبستگی میان بهبود محصولات گلخانه ای با شاخص های اقتصادی کاهش فقر

نتیجه آزمون	بهبود محصولات گلخانه ای		مستقل
	سطح معناداری	مقدار آماره اسپیرمن	
تأیید فرضیه	۰,۰۰۰	۰,۶۰۵ (**)	کاهش فقر
تأیید فرضیه	۰,۰۰۰	۰,۴۶۱ (**)	اشتغال
تأیید فرضیه	۰,۰۰۰	۰,۵۸۳ (**)	درآمد
تأیید فرضیه	۰,۰۰۰	۰,۴۷۵ (**)	سبد مصرفی خانوارها

وابسته

منبع: یافته های تحقیق

به منظور بررسی اثر شاخص های متغیر مستقل بهبود محصولات گلخانه ای از رگرسیون چند متغیره استفاده شده است. در رگرسیون کانال های اصلی اثرگذاری بهبود تولیدات گلخانه ای بر اقتصاد زارعین (فرصت های شغلی و فرصت های سرمایه گذاری) به عنوان متغیر مستقل و شاخص های اقتصادی کاهش فقر (اشتغال، درآمد و سبد مصرفی دهاتیان) به عنوان متغیر وابسته تحقیق می باشد. نتایج به دست آمده از نظر پاسخ دهنده گان نشان می دهد که شاخص های اقتصادی با تمام متغیرهای مستقل مورد مطالعه با میزان ۰,۶۴ دارای رابطه مثبت می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر با ۰,۴۱ است، یعنی متغیرهای مستقل ۴۱ فیصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می کند.

جدول ۹: مقدار همبستگی، ضریب تعیین تعدیل شده و خطای استاندارد برآورد

خطای استاندارد	ضریب تعیین تعدیل شده R	ضریب تعیین تعدیل شده R	ضریب همبستگی چندگانه R
۰,۳۶۴	۱,۴	۰,۴۱	۰,۶۴

منبع: یافته های تحقیق

طوریکه در جدول شماره ۱۰ ملاحظه می‌گردد مقدار F برابر ۴۸۱,۴۹۲ و مقدار قابل ملاحظه آن برابر ۰,۰۰۰ است که کمتر از ۰,۰۵ و قابل ملاحظه است. به این معنی که ابعاد متغیر مستقل قادر است، به خوبی تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهد. لذا با توجه به مقدار F در سطح قابل ملاحظه ۹۵ فیصد می‌توان گفت که ترکیب خطی متغیرهای مستقل به روش معناداری قادر به پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته از دیدگاه مستفیدشوندگان است.

جدول ۱۰: مجموع مربعات، درجه آزادی، میانگین مربعات و سطح معناداری رگرسیون

مدل	مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معناداری
رگرسیون	۵۶۷,۲۷	۲	۱۹۶,۷۷		
باقی مانده	۳۹۳,۵۴	۳۰۱	۱,۸۸۵	۱۰۴,۴۵	۰,۰۰۰
مجموع	۹۶۰,۸۱	۳۰۳			

منبع: یافته‌های تحقیق

بر اساس ضریب استاندارد شده تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته، نتایج نشان می‌دهد که متغیر مستقل تأثیر معناداری بر بهبود شاخص‌های اقتصادی کاهش فقر (اشتغال، درآمد و سبد مصرفی خانوارها) از کانال فرصت شغلی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری دارد. هم‌چنین از نظر ضریب تأثیر شاخص‌های متغیر مستقل بر بهبود شاخص‌های اقتصادی کاهش فقر به ترتیب فرصت‌های شغلی و سرمایه‌گذاری دارای ۱,۳۳ و ۰,۵۴ می‌باشد.

لذا بر اساس نتایج بدست آمده بهبود تولیدات گلخانه‌ای از کانال‌های ایجاد فرصت‌های شغلی و سرمایه‌گذاری اثر مثبت و معناداری بر شاخص‌های اقتصادی مورد مطالعه (اشتغال، درآمد، سبد مصرفی خانواده) دارند و سبب بهبود وضعیت اقتصادی ساکنان دهات و کاهش فقر می‌گردد.

جدول ۱۱: ضرایب میزان شدت اثرگذاری متغیرهای مستقل سه گانه بر متغیر وابسته

مقدار ثابت و متغیرهای پیش‌بین	ضریب استاندارد B	خطای استاندارد	ضریب بتای استاندارد Beta	مقدار t	معنی داری
ضریب ثابت	۴,۵	۰,۵۶	-	۸,۰۴	۰,۰۰۰
فرصت‌های شغلی	۱,۳۳	۰,۱۲	۰,۵۳	۱۱,۲۲	۰,۰۰۰
فرصت‌های سرمایه‌گذاری	۰,۵۴	۰,۱۲	۰,۲۱	۴,۵	۰,۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق

مناقشه و نتیجه‌گیری

بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای یکی از شاخص‌های کلیدی جهت مبارزه با کاهش فقر محسوب می‌شود که باعث افزایش سطح اشتغال، درآمد و بزرگ شدن سبد مصرفی خانواده‌ها می‌گردد. در تحقیق حاضر به منظور بررسی تأثیر بهبود محصولات گلخانه‌ای بر کاهش فقر در دهات ولایت فراه،

مطالعه میدانی خویش را به دهات حومه شهر دارآباد، ریگی، کوکشیب، چهارباغ، رج و نوبهار محدود کردیم و وضعیت گلخانه‌داران را در این دهات مورد بررسی قرار دادیم. نتایج تحقیق حاضر نشان دادند که بین تمام شاخص‌های متغیر مستقل (بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای) و متغیر وابسته (کاهش فقر در دهات) در سطح خطای ۹۵ فیصد رابطه کاملاً معنادار وجود دارند و تمام شاخص‌های مذکور دارای میانگین عددی بالاتر از حد مطلوب آزمون یعنی عدد ۳ قرار دارند. این امر نشان می‌دهد که بین تمام شاخص‌ها و مؤلفه‌های اثرگذار ناشی از بهبود محصولات گلخانه‌ای (فرصت‌های شغلی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری) با شاخص‌های سه‌گانه اقتصادی کاهش فقر در دهات (اشتغال، درآمد و سبب مصرفی خانوارها) رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنان نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که متغیر مستقل تحقیق قادر است، ۴۱ فیصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نماید. بر این اساس از نظر ضریب تأثیر شاخص‌های متغیر مستقل به ترتیب فرصت‌های شغلی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری به میزان ۱،۳۳ و ۰،۵۴ بر بهبود شاخص‌های اقتصادی کاهش فقر در منطقه تأثیرگذار بوده است. به‌صورت کل نتایج تحقیق نشان می‌دهد که بهبود تولیدات زراعتی گلخانه‌ای منجر به افزایش سطح دستمزدهای نیروی کار، کاهش مهاجرت نیروی کار از منطقه، افزایش درآمد گلخانه‌داران، افزایش قدرت خرید گلخانه‌داران، افزایش قدرت خرید ساکنان دهات، افزایش فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بخش‌های وابسته همچون تخم‌فروشی‌ها، ادویه و سموم ضد آفات، همچنان سبب بزرگ شدن سبب مصرفی خانوارها در دهات مورد مطالعه در ولایت فراه گردیده است.

پیشنهادات

با توجه به این که بهبود تولیدات گلخانه‌ای در دهات می‌تواند سبب افزایش سطح اشتغال و کاهش مهاجرت نیروی کار به مناطق شهری و خارج از کشور شوند؛ لذا موارد ذیل پیشنهاد می‌گردد. حمایت همه‌جانبه مسئولین از گلخانه‌داران: اتخاذ سیاست‌های حمایتی همچون تضمین قیمت و خرید تولیدات گلخانه‌ای، حمایت از تولیدات زراعتی گلخانه‌ای در مقابل واردات محصولات مشابه در فصول برداشت، پرداخت قرضه برای گلخانه‌داران، احداث سردخانه‌ها به منظور ذخیره‌سازی مازاد تولیدات، نظارت جدی بر کودهای کیمیاوی و سموم ضد آفات، کنترل کیفیت تخم‌های بذری، فراهم سازی بازار فروش در داخل و خارج از کشور.

آموزش نیروی بشری: آموزش نیروی بشری یک نوع سرمایه‌گذاری به حساب می‌آید، کشورهای که به این امر توجه و تلاش ورزیده است، بدون شک از رشد و توسعه اقتصادی بیشتری برخوردار شده

است. لذا پیشنهاد می‌گردد کورس‌های آموزشی جهت فراگیری مهارت‌های گلخانه‌داری، بازاریابی، پروسس و بسته‌بندی برای زارعین از طرف دولت برگزار گردد. گسترش سرمایه‌گذاری در بخش زراعت: با توجه به تأثیر سرمایه‌گذاری بر کاهش فقر از کانال‌های ایجاد فرصت‌های کاری و درآمدی می‌باید سهم این نوع سرمایه‌ها را به صورت هدفمند که بیشترین تأثیر را به اقشار فقیر و آسیب‌پذیر در دهات داشته باشد، افزایش دهند.

منابع

- اداره ملی احصائیه و معلومات، ۱۴۰۰. سالنامه احصائیوی ۱۳۹۹، شماره ۴۲، ۱-۳۱۹.
- بازگیر، م. خسروی پور، ب و شعبی، ع. (۱۴۰۱). نقش ترویج و آموزش کشاورزی در کاهش فقر روستایی. فصلنامه مطالعات کاربردی در علوم اجتماعی و جامعه‌شناسی، ۲(۲)، ۱۹-۲۶.
- بسحاق، م. تقدیسی، ا و تقوایی، م. (۱۳۹۴). ارائه مدلی برای تبیین فقر در مناطق روستایی (مطالعه موردی: استان چهارمحال و بختیاری). مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۳(۳)، ۱۱۵-۱۲۶.
- بنی اسدی، م و محسنی، ر. (۱۳۹۳). بررسی اثر سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی بر فقر، توزیع درآمد و مهاجرت روستایی. مجله پژوهش‌های اقتصاد روستا، ۳(۱)، ۷۵-۸۷.
- خالدی، ک، یزدانی، س و حقیقت نژاد شیرازی، ا. (۱۳۸۷). مطالعه فقر روستایی ایران و تعیین عوامل موثر بر آن با تأکید بر سرمایه‌گذاری بخش کشاورزی. فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۳۵(۲)، ۲۰۵-۲۲۸.
- خراسانی، م. مطیعی لنگرودی، س. ح و محمدی، م. (۱۳۹۹). رویکردی تطبیقی به ارزیابی و تحلیل محتوایی مقالات علمی فقر روستایی در ایران. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۳(۳)، ۱۱۳-۱۴۰.
- رابط، ع. (۱۳۹۸). بررسی نقش توسعه گلخانه‌ای بر تولید و کارآفرینی در استان زنجان. نشریه کارآفرینی در کشاورزی، ۲(۲)، ۴۱-۵۴.
- رستگاری پور، ف و طلعتی، م. (۱۴۰۰). بررسی نقش سرمایه‌گذاری زراعتی بر درآمد روستایی. دوازدهمین کنفرانس تخصصی ملی اقتصاد کشاورزی، ایران. ۱۴۹۸-۱۵۰۶.
- ریاست اقتصاد ولایت فراه، ۱۳۹۸. پروفایل ولایت فراه (چشم‌انداز انکشاف اقتصادی و اجتماعی). ناشر: وزارت اقتصاد افغانستان.
- شاه‌آبادی، ا، مهری‌تلیابی، ف. (۱۳۹۶). تأثیر انباشت تحقیق و توسعه (داخلی و خارجی) و سرمایه انسانی بخش کشاورزی بر فقر مناطق روستایی ایران. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۲۵(۱)، ۱-۱۴.
- شعبان، ش، دوراندیش، آ و قربانی، م. (۱۳۹۹). بررسی عوامل مؤثر بر تمایل کشاورزان افغانستان به تداوم کشت زعفران (مطالعه موردی: استان هرات). نشریه زراعت و فناوری زعفران، ۸(۲)، ۲۹۳-۲۷۷.
- صالح، ا و مختاری، د. (۱۳۸۶). اثرات و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی خشکسالی بر خانوارهای روستایی در منطقه سیستان. نشریه علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۱(۳)، ۹۹-۱۱۴.
- عامریان، م. (۱۴۰۲). بررسی مشکلات تولید و توسعه محصولات گلخانه‌ای (مورد مطالعه: گلخانه‌های شهرستان کرمانشاه). مطالعات کارآفرینی و توسعه پایدار کشاورزی، ۱۰(۲)، ۱۵-۳۲، ۴۱-۵۴.
- عبدلی، ق و ورهرامی، و. (۱۳۸۹). تأثیر بهبود تولیدات کشاورزی بر فقر در بخش روستایی. نشریه علمی وزارت علوم، ۲(۲)، ۷۳-۹۰.
- Barrett, C. B., & Dorosh, P. (1996). Farmers' welfare and changing food prices: Non-parametric evidence from Madagascar. *American Journal of Agricultural Economics*, 78(3), 656-669.
- Yilmaz I., Sayin C., Ozkan, B. 2005. Turkish greenhouse industry: past, present, and future. *New Zealand Journal of Crop and Horticultural Science*, 33(3): 233-240